

Kar se tiče slik, je škoda, da se niso natisnile na koncu knjige na boljši papir, kakor se je to storilo pri Seidlovi knjigi. Tako pa je cela vrsta slik pokvarjena. Glede jezika moram omeniti, da je bila korektura premalo vestna. Že takoj v naslovu čitamo „prirodoznanski, političen in kulturn opis“; med ljudstvom in njihovim opravičkom (5), na str. 12. trajati namesto nastati; neprijetno udarja na uho vedni „je“; čudno se glasi „blato spušča vodo skozi“ (12) namesto propušča.

Jos. Breznik.

O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini. Spisal l. 1903. in pozneje popopolnil Rajko Perušek.

Razpravo s tem naslovom je obelodanilo letošnje izvestje prve državne gimnazije ljubljanske in urednik „Ljubljanskega Zvona“ me je nagovoril, naj bi napisal poročilo o tej programski razpravi. Izrečno se sicer v svoji tozadevni prošnji gosp. urednik ni tako izrazil, pa misliti si je morda utegnil takole: „Sprožil je bil pred dvajsetimi leti tisto nesrečno teorijo o sedanjičnosti — zakaj ne sedanji ničnosti? — perfektivnih glagolov L. P., primerno je torej, da napiše tudi L. P. referat o razpravi, ki to njegovo teorijo pobija in izpodnaša, — naj le brani ta samopašni, samoumi in samouki teoretik sam svoje stališče, če je more.“ — Če je gosp. urednik naloživši meni ta referat mislil tako, kakor sem mu v ravno navedenih besedah podtaknil, naložil mi je seveda za sluzeno pokoro, češ, naj le skesano priznam svojo zmoto, ker le tako je mogoče, da še ozeleni suha vejica mojega nesrečnega slovničarjenja. Parkrat se mi je sicer že ponujala prilika, ko so me zaradi te nedokazane in nedokazljive (?) teorije glede sedanjičnosti dovršnikov prijemali in podajali, — nudila se mi je, pravim, prilika, da bi bil šel skesano vase ter prihuljeno pozebral edino pravilni (?) slovanski „izpovedujem se“, zatajivši naš slovenski „izpovem se“, toda upornost, — ne sicer trma in vsevedna svojeglavnost, pač pa neomajano prepričanje, da je edini pravilni „praesens effectivum“ samo „dam, izročim, izpovem, odpustim“, ne pa „dajem, izročam, izpovedujem, odpuščam“ i. t. d., ta uverjenost mi ni dala in mi še danes ne dá, da bi se uklonil in priznal nasprotnikom kakršnokolisibodi opravičenost premembe Prešernovega verza

„Vam izročim, prijatla dragi mani“,

češ da se mora pravilno glasiti:

„Izročam vam, prijatla dragi mani“.

Niti tega ne morem priznati, da bi bila s slovniškega stališča taka prememba kakorkolisibodi opravičena poprava in izboljšba. Ne in trikrat ne!

Podajati me je blagovolil zaradi trditve, da pozná slovenščina pravi sedanjik perfektivnih glagolov z zgolj dejanskim pomenom brez kake primesi durativnosti, — najprej g. Bežek — nekako iz hvaležnosti za neanimožno poročilo o njegovi programski razpravi o Ravnikarjevi slovenščini, — podajal me je pozneje nekoliko tudi g. Mencej, jaz pa uvidevši, da smo približno v enaki situaciji, kakor nam jo slika n. pr. Plato v 22. poglavju svojega Protagora, sem se pustil prijemati in podajati ter se tiho zadovoljil s tem, da je bil g. p. St. Škrabec, znani trezni poznavec slovenščine, in gospoda bodo že blagovolili priznati, da tudi slovanščine, pristopil na mojo stran in (v Arch. f. slav. Phil. XXV, 554) poskusil znanstveno dokazati opravičenost perfektivnih glagolov za gotove slučaje, za katere sicer slovenski učenjaki to opravičenost tajé in v katerih merodajna pišočna masa postavlja le imperfektivne glagole. Mislil sem si s Ciceronom, če smem govoriti v priliki: „Cato ille noster, qui mihi est pro centum milibus“ ter sem molčal, češ: „pusti vrednejše govoriti, nego si ti,“ — zahvalo pa sem mu dolžan zaradi

resnice, za katero se je potegnil. — Kaj da je navadna posledica molčanja, sem izkusil tudi jaz: kmalu ti začne siliti na površje znani „qui tacet, consentire videtur“, pa ti pravijo: „Potlačili so ga, heretika, zaprli so mu sapo, da ne zna ni gošniti več“ — in pišoča masa od dne do dne bolj sili in se pogreza v nenaravno, prisiljeno negovanje imperfektivnih glagolov in naši klasiki se v slepi gorečnosti za slovanski imperfektivum izpozabljajo do takihle vprašanj: „Povej, sprejemaš mojo sopomoč?“ (namesto: sprejmeš li?) in do takihle ogovorov: „Moleč te, v prah poklekam pred teboj!“ (namesto: poklekнем ali v prahu klečim) pa do takihle poročil: „Dobil je dekret, da se ga odpušča iz službe“ (namesto: da so ga odpustili, da je odpuščen, da ga odpuste) i. t. d.

Ko sem torej že med tiskanjem zgoraj omenjene razprave od strani slišal o nekem napetem pričakovanju na našem literarnem terišču, češ, kako da bodo v tej razpravi razmrečevali nekdanjo mojo, sedaj pravzaprav tudi Škrabčevo teorijo, kajti on jo je v Jagičevem Arhivu znanstveno utemeljil in zoper njega se v prvi vrsti tudi obrača Peruškova razprava, tedaj se me je polotila neka radovednost, češ, s katerimi novimi razlogi da bodo podprli staro svoje naziranje, oziroma izpodbili to preklicano novo teorijo, — kajti to, kar uči Miklošič (Kopitar, Metelko, Navratil, Šolar), kar je za njim povedal Bežek in kar so v Jagičevem Arhivu napisali gg. Škrabec, Musič in Mencej, nam je bilo že znano.

Toda refren, ki se zopet in zopet ponavlja, je vedno isti, namreč: „Slovenščina (slovanščina) pozna v sedanjiku samo imperfektivne glagole, perfektivni glagol se more rabiti samo za pretekla ali za prihodnja dejanja, kajti če se kaj zgodi, je mogoče le, da se je zgodilo ali da se bo zgodilo, sedaj se zgoditi ne more, v sedanjosti se vse samo godi, nikar pa ne zgodi i. t. d. Če rabi torej naš prosti narod kdaj za sedanjik perfektiven glagol, je to vpliv (ali bolj moderno in bolj slovansko (?) povedano „vtek“) nemščine, vpliv tujstva, ki se ga moramo v imenu slovanstva otresti i. t. d.“ — Dobro! Priznajmo takov vpliv nemščine, dasiravno ni še vseskozi dokazan, — recimo, da velja to očitane, vsaj brez vpliva od strani sosedov, s katerimi kak narod pride v dotiko, ne more ostati nobeden jezik in tudi slovenski gotovo ni ostal, — vprašati hočem samo, ali na staroslovenščino in po zgodovinskem razvoju potem tudi na druga slovanska narečja ni prav nič vnanjega vplivalo, ali je res tam vse tako samoniklo, tako izvirno, tako pristno slovansko, — ali bi se ne mogel staroslovenščini enako očitati vpliv grščine, kakor se novoslovenščini očita vpliv nemščine. —

Da so perfektivni glagoli, n. pr. „padem, dam, dvignem“ po obliki ravno tako sedanjiki, kakor so sedanjiki „padaм, dajem, dvigam“, o tem mislim, da ni dvoma. Slovenščina sedaj pozna izmed prostih, enostavnih, nezloženih glagolskih oblik samo sedanjik in velevnik, vse druge oblike povednega glagola so zložene ali sestavljene s pomožnim glagolom in opisovalnim deležnikom. Za tako sestavljanje raznih časov potrebne opisovalne deležnike pa tvorijo vsi glagoli, perfektivni in imperfektivni. Tako dobimo za preteklost: sem bil dal, sem dajal, sem dal — in za prihodnost: bom dal, bom dajal. — Po obliki je torej „dam“ ravno tako sedanjik kakor „dajem“, to velja, kajne? Toda po pomenu ni, pravite vi, po pomenu je samo „dajem“ sedanjik, — „dam“ je pa aorist, t. j. glagolska oblika izražujoča dovršnost, toda časovno neomejena. Vprašal sem že enkrat, ali smemo imenovati to, kar smo iz sedanjosti izključili, potem še neomejeno? — Izključitev iz sedanjosti je zadostna omejitev, — če je pa kaj res neomejeno, mora biti v sedanjosti ravno tako možno kakor v preteklosti in v prihodnosti (bodočnosti).

Oglejmo si nekoliko grški glagol, saj je menda grščina na staroslovenščino največ vplivala. Znano je, da razločujemo v grščini trojno kakovost dejanja: 1.) Iz golega glagolskega debla izvedene oblike označujejo dejanje samo na sebi brez poudarjanja njegove trajnosti (t. j. dejanski ali faktni pomen), dostikrat pa samo nastop dejanja (t. j. nastopni ali ingresivni pomen), n. pr. *φύγειν* zbežati, pobegniti. — 2. Iz sedanjškega debla izvedene oblike označujejo dejanje v njega razvoju z ozirom na trajnost (t. j. trajnostni ali durativni pomen), n. pr. *φύγειν* bežati, biti na begu. — 3.) Iz perfektovnega debla izvedene oblike označujejo dejanje v njega posledicah kot rezultat dovršenega dejanja (t. j. dovršni ali perfektni pomen), n. pr. *πεφύγεναι* ubežati, priti na varno, biti na varnem. Enako: *γινώσκειν* spoznavati, *ἐγινώκεναι* znati (poznati) i. t. d. Musič pravi v začetku svoje razprave o tem predmetu (Arch. f. slav. Phil. XXIV, 479): Wenn man die slavischen Sprachen mit anderen indoeuropäischen Sprachen, die gleichfalls perfektive und imperfektive Verba unterscheiden, (z. B. mit dem Griechischen) vergleicht, so fällt der bedeutende Unterschied in die Augen, daß die slavischen Sprachen auch ein Praesens verbi perfectivi aufweisen, während andere Sprachen von perfektiven Verben zwar andere Formen (neben denen der verba imperfectiva), aber kein Praesens entwickelt haben. So finden wir z. B. im Griechischen neben *πίπτωμεν*, *πίπτετε*, *πίπτετε* (impt.), *πίπτειν*, *πίπτων*, *ἐπίπτομεν* zwar auch *πέσωμεν*, *πέσομεν*, *πέσετε* (impt.), *πεσόν*, *ἐπέσομεν*, aber neben *πίπτωμεν* kein **πέσομεν*. Aber im Slavischen steht nicht nur neben „padajte, padati“ ein „paděte, pasti“, sondern auch neben „padajem“ ein „padam“. — Slovanščina pozna torej poleg imperfektivnega (durativnega) sedanjika „padam“ tudi še perfektivni sedanjik „padem“, grščina pa poleg imperfektivnega *πίπτω* (padam) nima perfektivnega sedanjika **πέσω* ozir. **πέτω* (padem). — Kjer pa jezik kaj pogreša, je primoran, če nastopi potreba, nedostatek nadomestiti s tem, kar ima na razpolago, — uvesti mora z a m e m b o, vdati se mora v to, da nastopi vikarijat. In tako nastopa v grščini, ker nimamo iz golega glagolskega debla izvedenih perfektivnih sedanjkov, kot vikarijatna oblika v takih slučajih imperfektivni sedanjik z zgolj faktnim ali dejanskim pomenom. V tem zmislu uči E. Kochova grška slovnica (§ 98, 6) takole: „Da vom Verbalstamme ein Haupttempus nicht gebildet worden ist, so tritt der Indikativ Praesentis für dasselbe ein, d. h. es kann durch den Ind. Praes. eine Handlung als in der Gegenwart einfach geschehend oder eintretend bezeichnet werden (faktische, und ingressive Bedeutung). *Δίδωμι* ich gebe (nicht: ich biete an oder ich pflege zu geben). *Θαυμάζω* ich werde von Bewunderung ergriffen (nicht: ich bewundere dauernd). Plato, Apologia 37^a: *πέπεισμαι ἐγὼ ἐχόντα μηδέν ἄδικεῖν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑμᾶς οὐ πείθω* (nicht etwa: ich rede euch nicht zu, sondern: ich kann euch nicht überreden)“. Ker torej grščina nima iz golega glagolskega debla izvedenega perfektivnega sedanjika, ga nadomestuje imperfektivni sedanjik in *πέθω* je v navedenem vzgledu tak vikarijaten perfektiven sedanjik s pomenom „[vas ne] pregovorim, [ne] prepričam“, a v drugih slučajih je *πέθω* po navadi pravi imperfektivni sedanjik s pomenom „prigovarjam, prepričavam, skušam dopovedati“. — V slovenščini pač poznamo vikarijat, da stopi v živahnem pripovedovanju sedanjik namesto preteklega ali prihodnjega časa, tega vikarijata pa, da bi stopil na mesto perfektivnega imperfektiven glagol, nikakor ne potrebujemo, ker imamo razvit sedanjik perfektivnih glagolov. V grščini je torej *δίδωμι* oboje: i faktni praesens „dam“ i durativni (ozir. iterativni) praesens „dajem“, v slovenščini je pa to razloženo. Že slišim ugovor: „dam“ nikakor ni *δίδωμι*, ampak *δῶσω*. Res, tudi *δῶσω* morda lahko pomeni, pa čemu bi nam bile potem zložene

oblike prihodnjega časa „bom dal, bom dajal“, če bi že nezloženi perfektivnik v sedanjikovi obliki vse te posle opravljal in imel vseskozi pomen prihodnjika. — Vzemimo tale vzgled: „Pogodiva se za tisoč kron, petsto ti jih d a m takoj (NB. ker jih lahko, ker jih imam), petsto jih b o m pa d a l ob letu.“ Tale „dam“ je meni po načinu potencial (možnostnik), po času pa sedanjik, pa če že nočete, da mu recimo praesens faktnega pomena ali praesens effectivum, tedaj ga imenujmo skratka „instans“ (nastojni čas), ali je že potem bolj pravilno, če nekoliko istorečno ali tавто- logično rečemo „**praesens instans**“, ali vam bolj ugaja nekoliko protislovni terminus „**futurum instans**“. Nastojno pa imenujemo to, kar se vsak čas lahko zgodi, kar se ima zdaj zdaj zgoditi, kar se v tem trenutku zgodi, magari se je ravno kar zgodilo. — Ta „dam ti petsto kron takoj“ je pravi perfektivni sedanjik, pravi „praesens instans“, bodisi da samo z besedo potrdim svoj sklep, bodisi da denar- nico odprem, bankovce naštejem, mu jih stisnem v roko ali položim na mizo i. t. d.; postranski momenti za nastojno dejanje „dam“ ne pridejo v poštev. — Petsto sem ti dal o sv. Jurju, tristo ti d a m zdaj, dvesto ti b o m pa d a l o Božiču. Ta „dam“ je vendar sedanjik ravno tako, kakor je „sem dal“ perfekt in „bom dal“ futur! (Konec prihodnjič.)

L. Pintar.

Dr. Fr. Kotnik: Beiträge zur Volksliteratur Kärntens. (Sonderabdruck aus dem 60. Programme des Staats-Obergymnasiums zu Klagenfurt. 1909/10.) Klagenfurt 1910. Im Selbstverlage des Verfassers. 8°. 22 str.

Pod tem mnogo obetajočim, a malo čudnim naslovom je izšla programska razprava, ki govori o zanimivi, dasi doslej malo opaženi in skoro neznani osebi iz slovenske slovstvene in kulturne zgodovine, o koroškem kmetu Andreju Schusterju, po domače Drabosnjaku. Rojen je bil leta 1768. Iz njegovega peresa imamo pet tiskovin (Slovenski ABC, Marijin pasijon, Kolomonov žegen, hu- moristično moralično zbirko, letak s Kristusovo in Marijino dolžino) in precej roko- pisov. Vse te stvari so deloma prevedene iz nemščine, deloma izvirne. Kdaj je umrl, to se doslej ne ve. Njegovo literarno delovanje spada v „francosko“ dobo, v zadnja leta XVIII. in prva leta XIX. stoletja. Vse, kar je bilo doslej o tem zanimivem kmetu pesniku znanega, je pisatelj zbral, poiskal življenjepisne podatke, zasledil mnogo novega in vse to nam v tem spisku podaja kot začasen poskus in obračun. Ker pripravlja o Drabosnjaku obširnejšo monografijo (ki bo izšla v slovenskem jeziku), pač ne bo odveč, če si ta njegov spisek malo natančneje ogledamo.

Pisatelj podaja najprej življenjepisne podatke (2—3), ki jih je moral vse šele sam poiskati, nato bibliografijo Drabosnjakovih tiskov in rokopisov (5—7); potem govori o posameznih Drabosnjakovih delih. Razne nove oblike imena (Droboznjak, Droboznik) so v stalnem nasprotju z imenom „Drabosnjak“, kakor ga poznamo iz poročil pisatelja samega v ČZN IV. (1907), str. 50—53. Da je tiskovna napaka, to je precej težko verjetno. — Slovenskim naslovom in citatom je v okle- paju pristavil navadno nemški prevod, opustil je to le pri precej dolgem naslovu Marijinega pasijona (5), kjer menda ni prav vedel, kako bi naj pōnemčil „eniga poredniga Paura u' Koratane“. „Poreden“ ima tukaj pomen našega današnjega „preprost“; beseda je v tem pomenu znana mnogim našim starejšim piscem. Pisatelj se je menda spotikal ob prevodu „eines mutwilligen Bauern in Kärnten“ (dasi bi tudi ne bil brez vsakega zmisla), pa bi bil lahko mirno prevedel „eines einfachen (gemeinen) Bauern in Kärnten“. — Da so bili v rokopisni „Mageloni“ naslovi in začetne črke „tiskane“, temu bi se pisatelj ne smel čuditi. Začetne črke in naslovi so bili s peresom risani, torej kakor „tiskani“; po vsem

z izraževanjem misli v tem jeziku, ki se precej razlikuje od našega. Ti sestavki so zanimivi po svoji vsebini, primerni pojmovanju učencev, nikjer banalni pa tudi brez vsiljivega moralizovanja, kakor ga srečamo mnogokrat v nemških učnih knjigah. — In ne samo izbor beril se mi zdi prav srečen, ampak tudi metoda, po kateri je obdelovati snov, kakor jo je pojasnil g. pisatelj v svoji razpravi „Pouk francoščine in modernih jezikov sploh“ (stran 28. — 33.). Težišče pouka je konverzacija. — Ostali deli knjige izvirajo iz drugega. Vokabular bo nadomeščal doma učiteljevo delo; enako je slovniški del po dovršeni natančni razlagi v šoli namenjen posebno ponavljanju doma, kajti slovnico naj učenec z učiteljevo pomočjo izvede iz beril. Francosko-slovenski slovarček obsega popolni besedni zaklad vse knjige; slovensko-francoski del je nepotreben, zato ga je gospod sestavitelj seveda izpustil.

Želimo izvrstno in fino sestavljenemu prvemu delu enakovrednih naslednikov!

Jos. Bercé.

O rabi dovršnih in nedovršnih glagolov v novi slovenščini. Spisal l. 1903 in pozneje popopolnil R. Perušek. (Konec.)

Zelo interesantno za razločevanje perfektivnih in imperfektivnih glagolov je izpraševanje, češ: na vprašanje, kaj kdo dela, se odgovarja z imperfektivnimi, na vprašanje, kaj kdo stori, pa s perfektivnimi glagoli. Do pičice res! Odgovor se v zmislu dostojnosti in spodobnosti v občevanju in v zmislu logike ravnaj vselej po vprašanju. Samo na nekaj je treba strogo paziti, namreč, pravilno je treba vselej vprašati, — vsaj dobrega učitelja značilna lastnost, oziroma vsakega učitelja dolžnost je, da zna pravilno in logično izpraševati, — sicer nastane zadrega in zmešnjava. Nikakor ne smemo vprašanja uravnavati po odgovoru, t. j. z odgovorom uhajati pred vprašanje, da bi tako dali smer vprašanju, ki se mora naravno in logično ravnati le po razmerah, kakor jih imamo resnično pred seboj, in po pravilnem, iz naravnega razmerja situacije izvirajočem vprašanju se ravnaj potem odgovor. Nelogično in z razmerami neskladno bi bilo po mojem mnenju, če bi se bil Prešeren pri zložbi poklonitvenega soneta „Matiju Čopu“ vprašal „kaj delam?“ namesto „kaj naj storim z dovršenim Krstom pri Savici?“ Dovršivši „Krst“ se je mogel pesnik kvečemu vprašati: „komu naj zdaj pesem posvetim, komu naj jo poklonim?“ in odgovoriti si je moral sam pri sebi: „komu neki drugemu nego manom najblajšjega prijatelja?“ Situacija zahteva tu le deliberativno vprašanje: komu naj poklonim in izročim dovršeni „Krst“. Odgovor na to vprašanje se pa more edino pravilno glasiti samo: Vam, prijatla dragim manom ga izročim, t. j. hočem izročiti, vam sem namenil to milo pesem, vam bodi posvečena, spominu na prežgodaj umrlega prijatelja veljaj ta tolažilna pesem o onostranskem svidenju. Sploh se poslužujejo deliberativna vprašanja, kar je čisto naravno, perfektivnih glagolov, torej: kaj naj storim, kam naj se obrnem, koga naj vprašam, kdo mi pove, kdo mi pomore iz nejasnosti do gotovosti i. t. d. — Netočna je pa trditev naših slovničarjev, češ, da je „kdo mi pove?“ = kdo mi bo povedal. — „Kdo mi pove“ je = kdo mi more, ve, zna, hoče, utegne povedati (wer kann, soll, will mir sagen), in to je nekoliko različno od „kdo mi bo povedal?“ (wer wird mir sagen), v prvem slučaju imamo sedanjik potencialne in subjunktivne modalitete, v drugem slučaju pa futurum indikativne modalitete.

Sodniki pri zeleni mizi, ne verjamem, da bi se vprašali, kaj delamo, da bi si mogli na to odgovoriti: „Sodimo“ ali „razsojamo“ — to bi bil trajnostni ali durativni sedanjik pripovednega značaja — nego se marveč le morejo vprašati: „kaj naj storimo, kako naj dejanje kvalificiramo, ali naj izrečemo krivdo ali ne-

krivdo, za kaj se moremo po vesti odločiti, za kaj se hočemo zediniti, kako po zakonu razsoditi? — Odgovor, ki logično sledi takemu deliberativnemu vprašanju, je: „Izreči moramo po svojem pravnem prepričanju krivdo (ozir. nekrivdo) in jo izrečemo“. — Razsodba nikakor ni vnanji akt pripovednega značaja, indikativne modalitete, ampak notranji, intelektualni akt, sklep, in ta je kot končni rezultat pretehtovanja in preizkušanja raznih pro- in contra-razlogov vselej perfektiven pojem. Sodišče razsoja ali sodi, dokler se sodniki med seboj posvetujejo, drug drugemu ugovarjajo, drug drugega prepričujejo, dokler posamni sodniki preporno vprašanje premotravajo in razloge prereščitavajo; ko so si pa na jasnem in se v pravnem nazoru zedinijo, tedaj pa razsodijo, oziroma sodišče razsodi. Vsak sklep, ukaz, odlok je intelektualen akt, vsaka določba in razsodba in vsako dovoljenje je umstveno dejanje in kot tako dovršnega značaja.

Če prosim dovoljenja, še ne vem, ali ga dobim ali ne, saj je to zavisno od volje tistega, ki ga dovoljenja prosim, vprašati ga torej moram: „Ali dovoliš? ali daš dovoljbo? ali moreš dovoliti? ali hočeš dovoliti?“ Na to vprašanje je pa le mogoče odgovoriti: „dovolim“ ali „ne dovolim“, „dam dovoljbo“ ali „ne dam je“, nikdar pa se za konkreten slučaj na more reči: „dovoljujem“ ali „dajem dovoljenje“, kajti to je mogoče le v splošnem, referatnem pripovedovanju. — „Ali dovoljuješ?“ pomeni: „pflegst du zu bewilligen? hast du die Gewohnheit zu bewilligen?“ — Če bi mene, hoteč dobiti kako dovoljenje, kdo vprašal: „ali dovoljuješ?“, se mi zdi, da bi mu moral hudomušno odgovoriti: „Sicer pač dovoljujem, tebi pa ne dovolim, ker me žališ s tem, da tako opoklo pačiš i logiko i slovenščino.“ — Tako bi mu odgovoril seveda, če bi videl, da za konkreten slučaj dovoljenja išče; vse kaj drugega je pa, če bi n. pr. vprašalec, videč, da se kaj nedopustnega v mojem področju godi, z začudenjem tako vprašal, tedaj bi mu pa brez hudomušnosti resno odgovoril: „dovoljujem sicer ravno ne, pa zabraniti žalibog ne morem vselej, marsikaj se zgodi brez mojega dovoljenja, proti moji volji“.

Že slišim pri imperfektivnikarjih ugovor: „Dovoliš“ je futurum, pa ne praesens, in če ima biti glagol odgovora soglasen z glagolom vprašanja, je očividno tudi odgovor „dovolim“ (oziroma „ne dovolim“) futurum, pa ne praesens. — Zdi se mi, da je v tem ugovoru nekoliko sofistike. Dajmo se tudi mi poslužiti te sofistike, — ali rajši nego sofistike se dajmo poslužiti tiste na sramotišče izpostavljene „nove logike“, tiste gorjupo zasmehovane in vendar še ne popolnoma osmešene „posebno prosvetljene logike slovenske“. Če bi bil „dovolim“ na prosto futurum, tedaj ne razumem, čemu bi si bila slovenščina napravila še posebni futurum „bom dovolil“, ki ga seveda pristni antibomkarji taje in perhorescirajo, ki pa ima kot izraz prihodnjega dejanja vso pravico. „Dovolim“ ni „bom dovolil“, — „dovolim“ pomeni: pri volji sem dovoliti, rad dovolim, pripravljen sem dovoliti, morem dovoliti, hočem dovoliti (NB zdaj že, ne pa šele jutri ali pojutranjem ali bogsigavedi kedaj). Sedanjik perfektivnega glagola pove samo, da eksistirajo vsi pogoji, da se dotično dejanje izvrši, z „bom“ opisani futurum pa pravi, da se bo dejanje res izvršilo; dovršnikov sedanjik pove, da se kaj utegne ali more zgoditi, dovršnikov prihodnjik pa, da se bo zgodilo. — Po času je „dovolim“ prav gotovo sedanjik, saj vendar vidimo, da je v nasprotju s preteklim „sem dovolil“ in s prihodnjim „bom dovolil“. To nasprotje nam utegnejo pojasniti ti le odgovori: V.: Ali dovoliš? O.: Sedaj ne, če se pa razmere tako izpremene, da bo mogoče dovoliti, bom pa dovolil. — V.: Ali dovoliš? O.: Sem že včeraj dovolil, t. j. izjavil, da dovolim, da ne branim, in kar sem enkrat rekel, pri tem ostanem, čemu naj bi zdaj še enkrat.

— V.: Ali si dovolil? O.: Ne še, pa z daj dovolim. — V.: Ali boš dovolil? O.: Saj že zdaj dovolim. — V.: Če zdaj ne dovoliš, ali boš pozneje? O.: Morebiti, da bom, pa še ne vem odgovora, hočem si še premisliti. — i. t. d.

Kriv je torej nauk, da ima določni naklon sedanjika perfektivnih glagolov pomen prihodnjika, kajti o določenem naklonu je tu sploh težko govoriti, ker obstoji razloček med dovršniki in nedovršniki sedanjikove oblike ravno v modaliteti, t. j. v zmožnosti pokazati razmerje tistega, ki misli, sodi, izjavlja, do izjavljene misli ali sodbe. Perfektivni glagoli služijo pri izraževanju problematičnih sodb in so glede modalitete potencialni in subjunktivni, imperfektivni pa izražujejo povedne, direktno veljavne, asertorične sodbe in so torej glede modalitete indikativni. Zdi se mi, da so imeli žalibog slovenski slovničarji doslej pri prešetavanju rabe slovenskega glagola vedno v mislih le povedne glagole indikativne modalitete brez ozira na potencialnost in subjunktivnost v prvi osebi izraženih sodb (stavkov), brez ozira na to, da so poleg asertoričnih mogoče tudi še razne problematične sodbe, in da so si vedno stavili neprimerno vprašanje „kaj delam?“ — tudi v takih slučajih, ko je po dejanskih razmerah dovoljeno edino le vprašanje „kaj storim?“ —

Zanimivo prikazen glede menjave asertorične in problematične sodbe, glede zamenjavanja modalitete imamo n. pr. že v grščini, kjer se, kakor je znano, v tonu vljudnosti pogosto rabi namesto odločnega indikativa nekoliko milejši potencial; n. pr. *εἴποις τίς ἔν*, utegnil bi kdo reči = pa poreče kdo, pa pravi ta ali oni i. t. d. Tako udvorljivo izraževanje nam kaže, kako je mogoče spretno menjavati modaliteto stavkove izpovedbe, ki pa nikakor ne tangira naravnost časovne omejitve dotičnega dejanja; zato pa pravimo, da so take sodbe ali izpovedi vsakočasnega značaja, da ne moremo o njih reči, da so sedanjega ali prihodnjega časa izraz. Utegnil bi kdo reči = morda je že kdo rekel ali pa še bo, vsak čas lahko reče, zdaj le tudi. V grščini za ta slučaj zlasti služi členica *ἔν* z optativom, v nemščini pa razni pomožni glagoli načina in v slovenščini med drugim tudi indikativ praesentis perfektivnih glagolov.

Če grešnik, pristopivši k linici izpovednice, ali duhovnik na vznožju altarja prične svoj „confiteor“, pač ne pripoveduje o sebi, kaj da dela, ampak, kaj da hoče storiti, on pove le svoj namen, željo, da se hoče izpovedati, da je namenjen izpovedati se, da hoče v skesani ponižnosti priznati svojo grešnost in očitno potožiti Bogu, da je grešnik. Pri naštevanju grehov bi pa bilo po naši smešni logiki popolnoma odveč, če bi grešnik še posebej naglašal, da se izpoveduje, saj duhovnik v izpovednici že itak vé, saj sliši, kaj da dela. Če se kdo hoče svojemu dobrotniku zahvaliti, mu ne začne pripovedovati, kaj da dela, ampak mu pove samo, da mu vé hvalo za naklonjenost, da mu je hvaležen, da bi mu rad izrazil hvalo, izkazal z besedo hvaležnost, češ, da mu z dejanjem dobrote povrniti ne more, da pa hoče z besedo posvedočiti svojo zahvalo zanj. — Zahvaljujem se (ich pflege mich zu bedanken) o vsaki priliki, obljubujem na vse strani, priporočam se tu in tam, pri tem in onem gospodu, vsakemu posebej se pa samo priporočim, če je to priporočilo enkratno dejanje in prosto izrecilo, da želim doseči blagohotno naklonjenost ali pospešitev želje ali prošnje. Z izrecilom „priporočim se“ je že izražena želja izprositi si dobrohotnost, in če hoče tisti, ki prosi naklonjenosti, izraziti z besedo to željo, tedaj poreče „lepo se priporočim“, če pa v podkrepilo svoje prošnje začne naštevati priporočilne momente, n. pr. da ima že toliko službenih let, izvrstno kvalifikacijo, pa še to in ono zaslugo in prednost, tedaj pa že lahko reče „pripo-

ročam se s temile razlogi (oziroma priporočajo me pa tile momenti, to in to zame govori), toda pri odhodu je zopet edino primerna ponovitev „še enkrat se vdano priporočim“ (empfehle mich = will mich empfohlen haben).

Če vprašam koga „Ali obljubiš?“, mislim s tem „Ali moreš in hočeš obljubiti?“, ne morem ga pa vprašati „Ali obljubuješ?“, kajti če bi že obljuboval, bi menda moral jaz o tem tudi kaj opaziti. — Na prvo vprašanje mi mora logično odgovoriti samo „obljubim“ (ali „ne obljubim“), nikakor pa ne „obljubujem“. Samo tedaj, če vidim, da on že nekaj obljubuje ali ponuja, ga lahko vprašam „koliko pa obljubuješ?“ in na tako vprašanje mi on primerno odgovori „Toliko in toliko obljubujem (dajem, ponujam), pa mi še ne dá (ne pusti, noče prodati)“. — Pravilno ima krstitelj krščenca (oziroma botra) vprašati „Ali se odpoveš hudiču?“ (t. j. hočeš odpovedati), nikakor pa ne „Ali se odpoveduješ?“ Soglasno z glagolom vprašanja je pa potem v odgovoru mogoče rabiti edino le „Odpovem se“, nikakor pa ne „Odpovedujem se“. —

Pri vseh navedenih vzgledih smo opazili, da se omejujejo perfektivni sedanjiki povednih stavkov na prvo osebo, kvečemu da pride v poštev še tretja oseba, ako nam je pravzaprav razumeti pri tem prvo, n. pr. sodišče = mi sodniki, konferenca = mi profesorji, parlament = mi poslanci, cerkev = mi kardinali s sv. očetom, deželni odbor = mi odborniki z deželnim glavarjem i. t. d. Torej „zakon določuje, (določa), deželni odbor določi“, zakon splošno za vse slučaje, deželni odbor pa v konkretnem slučaju. Za to omejitev na prvo osebo se pa menda dá najti tudi razlog, češ, da zase lahko vem, kaj sem sklenil, določil, si namenil i. t. d., o drugih pa tega vedeti, torej tudi povedati ne morem. Vsaka odločba, vsak sklep, vsaka namemba je pa nekaj dovršenega, nekaj perfektivnega, zame res tako popolnoma „perfectum“, da bi mi kazalo reči „določil, sklenil, razsodil, spoznal sem“ i. t. d. Zame je sicer ta intelektualni akt pravi perfectum, v duhu dovršen tisti trenotek, ko določim, sklenem, razsodim, spoznam, — popolnoma dovršen pa postane šele tedaj, ko to, kar sem v duhu določil, sklenil, razsodil, spoznal, z besedo povem. Tiha misel je sicer zame tudi že sodba, vendar sodba v pravem pomenu postane šele tedaj, ko jo izrečem in tudi drugim oznamim. To pa se ima zgoditi s perfektivnim glagolom. Sedanjik perfektivnega glagola je v tem slučaju brez durativnega pomena, pa vendar pravi sedanjik, kakor so pravi sedanjiki „vidim, slišim, čutim, menim“ in drugi glagoli dušnega zaznanja. Zaznanje se je v duši izvršilo lahko že prej, toda svoj čas, svoj pravi sedanjik zadobi to zaznanje šele tisti trenotek, ko z besedo izjavim, da vidim, slišim, čutim, menim i. t. d. Ravno taki pravi sedanjiki so pa tudi: „razvidim, uvidim, izprevidim, spoznam, razumem“ in mi iznesloveneli Kranjci v pravem sedanjku to uvidimo in razumemo, bolj slovanski (?) imperfektivnikarji pa seveda kar uvidevajo in razumevajo vse vprek, da mora Slovenca srce boleti, ko sliši te grozne izrodke imperfektivnikarstva.

Tudi takozvano vsakočasno, t. j. na nobeno dobo omejeno dejanje, ki utegne nastopiti vsak čas in ki pogojema t. j. po godu ali ob svojem času tudi v resnici nastopi, ne more biti izključeno iz sedanjosti, saj tisti trenotek, tista kratka doba, ko se dejanje izvrši, je vendar tega dejanja „svoj čas“ ali „svoj god“, tega dejanja sedanjik. Dejanje, ki bi niti svoje sedanjosti ne imelo, je po naši sodbi pravi pravostni „non-ens“. Če poskusim to v priliki povedati, rekel bi, da se mi zde tisti, ki vseskozi zanikujejo, da bi mogel dovršni glagol kedaj veljati za pravi praesens, nekako podobni tistemu, ki bi življenja sit rad skočil v vodo, pa na bregu tekoče reke čakal, kdaj se bo voda ustavila, da sprejme njegov skok. —

Mnogo bi se še dalo povedati o rabi dovršnih in nedovršnih glagolov in vem, da se bo še mnogo o tem govorilo, moj namen je bil pa pokazati, da glagol ni samo tedaj pravi sedanjik, kadar odgovarja vprašanju „kaj delam?“, ampak tudi tedaj, ko odgovarja vprašanju „kaj storim?“ — da je ravno tako pravi sedanjik faktni praesens kakor durativni praesens, sedanjik je, tako sem rekel, zdaj rečem in bom rekel. — Kaj več o perfektivnih glagolih pri Prešernu in kako so razni popravljachi šušmarili po njegovem tekstu pa utegnem enkrat izpregovoriti v Saturi.

L. P.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Urejuje Anton Kaspret, 7. letnik, 1—2. snopič.

Zadnji dvojnati snopič mariborskega „Casopisa“ prinaša na prvem mestu članek dr. Avg. Stegenška „O najstarejši zgodovini gornjegrajskega okraja“. Pisatelj skuša najprej dognati pravo razlago ustanovne listine benediktinskega samostana v Gornjem gradu iz l. 1140., ko je sprejel oglejski patriarh Peregrin obširno Chagerjevo posestvo ter ga podaril že obstoječemu benediktinskemu samostanu. Nato določa obseg tega posestva, ki sta si ga delila dva lastnika, patriarh in samostan, govori o njih gospodarstvu, o naseljenju in o stavljenju cerkev v teh krajih. Spis bo razveselil naše zgodovinarje, saj imamo malo tako temeljitih razprav, kakor je ta Stegenškova. — V drugem obširnem članku „Monoceros“ in „Diptamus“ (str. 34—106) zasleduje J. A. Glonar postanek in zgodovino pripovedke o Zlatorogu in stare cerkvene pesmi „Jager na lovu šraja...“ G. pisatelj je brezsrčno strmoglavil našega belorunega zlatoroga s triglavskih višav, kjer ga je l. 1868. ustoličil Dežman in mu Baumbach zapel nad vse prisrčen slavospev, ki pa se je zdel Aškercu še premalo naroden, — torej našega zlatoroga, katerega smo še predlani kazali v jubilejnem izprevodu radovednim Dunajčanom kot pristno, samoraslo narodno dragocenost, tega nam je sedaj predstavil Glonar kot potomca bajevnega Ktezijevega enorožca In čudapolna triglavska roža, ki naj zagotovi zlatorogu nesmrtnost, je staroklasični Teofrastov-Plinijev „Diptamus“ (dictamus), ki provzroči, da pade ustreljenemu jelenu pšica iz rane. Obeh se je polastila krščanska simbolika in propovedniki so jim dali primerno mistično razlago. „Diptama“ pozna naš o. Svetokriški, spojitev obeh elementov pa najdemo pri o. Rogeriju. Po pisateljevem zaključku je „Zlatorog“ podoben „rekonstrukciji starega templja, v kateri se tu in tam še vidijo stari kosci, ob kateri pa nimamo zavesti, da jih je rekonstrukter pravilno sestavil, in ne vemo, kaj je posnel z zemlje, na kateri so stali, kaj dodal iz svojega. Danes ga Trentarji ne poznajo... Prvotno jedro „Zatoroga“ je splošno indoevropsko blago, ohranjeno v naši narodni pesmi, poleg tega pa je marsikaj lokalno privzetega (Bogatin, Trenta itd.), iz zgodovine dodanega (Benečani), mnogo pa je prišlo vanj starega klasičnega blaga, po posredovanju simbolike naših starejših propovednikov. Z zagotovstjo se lahko trdi, da „Zlatorog“ v Dežmanovem zapisku ni naroden, prša se pa, je li sploh narodov. Oblika, v kateri nam je ohranjen, je vsekakor popolnoma Dežmanova last“ (95). Z veseljem sledimo duhovitemu raziskovalcu, akoravno nas vodi njegova pot često po zaraščenih ovinkih in nam pripoveduje obenem o marsičem, kar s predmetom ni v tesni zvezi. — Prof. Štrekelj objavlja „Narodno blago ogrskih Slovencev“, katero je zapisal v Bratoncih na Prekmurskem Štefan Kūhar; njega pravo ceno je iskati bolj v jezikovnem oziru, zato je tudi naglas vestno zabeležen. — „Mala izvestja“ prinašajo arheološko črtico dr. A. Stegenška o legi rimske postaje „Curta“. Prof. Kovačič je mislil, da je bila Curta rimska pristava pri Središču, Stegenšek pa je na podlagi razdalj mnenja,